

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrto leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 7. avgusta 1867.

Gospodarske stvari.

O razdrobljenji zemljišč.

Sedanja dôba je došla do prepričanja, da edino samo svoboda med mejami pravice more posamne ljudi pa tudi cela ljudstva na visoko stopinjo blagostanja povzdigniti. V tem prepričanju so odpadle vse ovire, kar se tiče rokodelstva, obrtnije in kupčije.

Drugačnih misli so pa nekatere vlade pa tudi osebe v oziru na zemljišča, ki so zdaj osvobodena sužnosti grajščakov; one mislijo, da le velika zemljiščina posestva je mogoče na donos velicij dohodkov povzdigniti, da le posestniki velicij zemljišč morajo butaro obilih davkov in nalog, kakor jih dan danes neugodne okoliščine tirjajo, zmagovati, da bi na zadnje po silnem razdrobljenju zemljišč splošna revščina bila gotova. Zato mislijo, da je treba ovirati kolikor mogoče razdrobljenje zemljišč. Sosebno tirjajo, naj se gozdi, prepuščeni za pravice kmetom do lesa, ne dajo razdeliti med posamne posestnike, sicer bodo gozdi kmalu končani. Pomanjkanje drv in lesa bode nastopilo, in kar bo še najhujše, silnim vetrovom se bodo vrata odprla, deževalo bode le poredkoma, studenci se bodo posušili, tudi zrak se bode predrugačil.

Dajmo pretehtati vse te razdrobljenju zemljišč nasproti stavljena mnenja:

1. Misel, da le velika zemljiščina posestva je mogoče na donos velicij dohodkov povzdigati, je za nekatere okoliščine prava, za druge pa ne. Gotovo je to, da veliko zemljiščino posestvo, dobro obdelano, daje več dohodke kot malo posestvo, če tudi je dobro obdelano. Ni pa res, da se velika posestva boljše obdelujejo mimo malih. Vsak vé, da velika zemljišča obdelujejo posli, mala pa gospodarji z lastno roko. Poslu je malo mar, ali je delo dobro ali zanikerno opravljeno, ali bode kaj pridelka ali nič, da le čas naprej gré. Drugače pa misli mali posestnik; on si prizadeva kolikor mogoče vsa dela dobro opravljati, da bi veliko pridelal.

Gotovo je dalje to, da posestniki velikih zemljišč butaro davkov in nalog lože prenašajo kot mali posestniki; tudi je resnica, da davke od malih posestnikov je vladi lože iztirjati, kakor če jih je veliko; pa gotovo je tudi to, da posestniku malega zemljišča ne pride toliko davka plačevati, kakor velicemu, in skušnje dokazujejo, da ravno posestniki malih posestev bolj o pravem času odrajujejo davke kot posestniki velikih zemljišč. Kar pa se tiče davkarja pri pobiranju davkov, je pomnoženje dela njegovega tako pičlo, da se ne spleča o tem črhni.

2. Napačno je mnenje, da bi razdrobljenju zemljišč nasledovala splošna revščina.

Vsak človek ima prirojeno pravico, si življenje ohraniti; zemlja daje potrebni živež, in po njenem obdelovanju je pridelek večji ali manjši. Ker mala zemljišča dajejo po primeri več pridelkov kakor velika, je tedaj človeštvu bolj vstreženo z malimi kot obširnimi zemljišči.

Po Goriškem in na Krasu je, kakor sploh na Kranjskem, še od francozkih časov posestnikom zemljišč na voljo pripuščeno, jih po svoji potrebi in previdnosti deliti, to je, razprodati, kakor hočejo. Po takem si marsikter priden delavec pridobi sčasoma zemljišča, toliko, da sebe in družinico pošteno preživi. Drugi si prikupuje zemljišča k svojemu posestvu, in prodaja njemu oddaljene kose, da si svoje zemljišče vkroži in zloži (arondira), česar si vsak previden posestnik želi.

Zakaj neki bi imela taka prostost na Kranjskem nevarna, celó škodljiva biti!

(Konec prihodnjič.)

Priporočilo in prošnja.

Jezerska rž (Seeländer Roggen) se že skozi 3 leta tudi na bolj peščenem svetu družbinega vrta tako dobro sponaša, da zasluži največo hvalo. Letošnji pridelek te rži je bil 18. do 20 tern; mernik vaga 45 funtov. Še nekoliko te rži je na prodaj (večidel se je že razprodala) na vrtu kmetijske družbe. Ob enem za poskušnjo priporočam tudi Krapfeldsko rž in pšenico, ktere se tudi po meni dobivate. — Do visokočastitih gospodov duhovnov in učiteljev pa pošiljam iskreno prošnjo, naj blagovolijo šolsko mladino opomniti, da spravlja ja belčne in hruševe pèške (al ne suhih jabelk ali hrušek) in meni pošlje to nabiro za vrt kmetijske družbe.

Franc Šolmajer,

oskrbnik vrta kmetijske družbe, stanujoč pri sv. Jakobu št. 148 v Ljubljani.

Národno-gospodarske stvari.

O potrebi obrtnijskega napredka. *)

Gospôda! večkrat sem že govoril z čitalničnega besedišča, in srečne so bile za-me tiste ure: govoril sem namreč o národnosti naši, o svobodi, o napredovanju v vsem, kar je dobro in krasno. Tudi je bil napredek v materijalnem obziru že predmet mojih razprav, kajti ravno ta napredek je prepotreben nam Slovincem in Avstriji vsi. Gledé na to in ker je Ajdovščina prvi obrtnijski kraj izmed 5ih slovenskih okrajev v goriški grofiji, mislil sem, da vam najbolj vstrežem,

*) Govor prvosednika čitalnice ajdovške gosp. dr. Lavriča v čitalničnem shodu 1. junija t. l.

ako vzamem enkrat v kratek pretres potrebe obrtnijskih krajev, tedaj naše potrebe.

Gospôda! Ljudje in narodi vsi živijo večidel od pridelkov kmetijstva, katero obsega raznovrstno poljedelstvo in živinorejo. Toda ako hoče človek več pridelati, živino bolje glešati, ako hoče dostojno se oblačiti in primerno stanovati, potrebuje še kaj drugega, in to mora stvariti z lastnimi rokami in s pomočjo svojega uma. Brž ko tedaj začne se povzdigovati iz prvotnega stanu, koj pristopi k obrtni. Razna rokodelstva se potem širijo po celi deželi, in obrtnijski izdelki vsake vrste lajšajo ljudem življenje.

Kmetijstvo se popolnoma vjema z obrtnijstvom, in v podporo vzajemno ste si tako, da čem boljše reči kmetijstvo pridelava, tem boljše in lepše izdelke obrtnija izdelava. Človeški duh pa ne miruje, zatoraj obrtniki izmišljavajo neprenehoma nove reči, in napravljajo vedno premirnejše orodje za se, za kmetijstvo in za vse druge potrebe. Naposled iznajde človek mašine prekoristne mu pomočnice pri mnogovrstnem delu. Ako pa podpirajo razna znanstva to delovanje, potem je napredek neizmeren. Tako se je zgodilo, da smo zagledali v našem stoletju čudovitne mašine in znanjbe, o katerih še sanjali niso poprejšnji rodovi, in vse to je pripomoglo, da se izdelava v Evropi toliko blaga, kolikor poprej še nikdar ne.

Čem več pa kak narod prideluje in izdeluje, tem bogateji postaja, in to blago, ti pridelki in izdelki so gotovo, so pravo národno bogastvo. Al moder narod ne skrbi samo zato, da pridelava in izdelava le toliko, kolikor sam potrebuje, marveč si prizadeva na vso moč, da prideluje in izdeluje več, in da potem oddaja v zunanje dežele preobilnost svojo. Zraven tega skrbi, da izdeluje, če je le mogoče, sam in domá pridelke kmetijstva in rudarstva, in da še le potem oddaja te izdelke. Tak narod, taka država se bogatí od leta do leta; temu nasproti pa obožava narod, kateri mora vvažati iz tujih krajev več, kakor sam izvažava. On oddá sčasoma ves svoj denar, in postane odvisen od tujca.

Da se pa vsi pridelki in izdelki razprostrijo po celi deželi, da pridejo v zadnji kot, da je mogoče izvažanje in vvažanje, potrebujemo še posebnih srednikov med kmetovalci, obrtniki, fabrikanti in tistimi, kateri hočejo kaj imeti, na kratko rečeno: med producenti (pridelovalci) in konsumenti (vživalci). A ti sredniki so trgovci vsake vrste pa dobre ceste.

Kmetijstvo, obrtnijstvo in trgovstvo so tedaj narodnemu blagostanju najmočnejši stebri, ki so si v zvezi, ter se vzajemno podpirajo.

Misliti je, da so narodi v vseh časih priznavali lahko razumljivo to resnico, in da so na vso moč podpirali in spoštovali te stanove delajoče. Al vendar temu ni bilo vselej tako, in zlasti v srednjem veku so bili seljaki zatirani, obrtniki zaničevani in trgovci malo spoštovani. Zato pa je srednji vek bil tudi ubog. Le poredkoma in počasi so se v tej dôbi povzdigovala mesta in v njih obrtnijstvo in trgovstvo. Tako v Italiji in na Nemškem. Še le pozneje po križanskih vojskah so slovela nekatera mesta, kakor Genova, Benetke, mesta Hanzaške zveze. Tudi na Francozkem, na Španjskem in v Portugalu je bilo nekaj takošnih mest. Toda tudi po teh krajih in deželah niso vživali delajoči stanovi vseh državljanskih pravic, zlasti kmetijski stan ne; le v malokteri državici je bilo to drugače.

Al sčasoma začne daniti se v Evropi tudi v tem obziru, in širi se spoznanje, da so delajoči stanovi temelj vsakej državi. Prvi se zdrami angleški narod, in prvi odbacne jarem svojih ošabnih baronov. Francozki narod se drugi leta 1789. do čistega znebi vseh ovir, ktere so nasprotovale materijalnemu razvoju in politični

veljavi teh treh stanov. K temu je mnogo pripomogel Abbé Sieyes s knjižico: „kaj je tretji stan?“ dokazuje, da on je vse, da si tudi ni poprej nič veljal. Ta načela zdrave pameti zmagajo po vsi Evropi, in zginejo neumni predsodki in škodljive predprave. Vsled tega pa se povzdignejo delajoči stanovi, Francozi in Angleži obogatijo in sploh vsa Evropa.

V Avstriji se je le počasi širilo to spoznanje in kasno se je razširilo. Saj vemo, kako je bilo v naši mladosti. Stariši tako imenovanih „boljših“ stanov imeli so v sramoto, da bi bili svoje sinove namenili za obrtnijo ali za trgovstvo, in bogata, zlasti plemenita gospodari ni zalagala svojega denarja v take zavode, še manj pa, da bi bila sama nastopila vodstvo kake industrijalne naprave ali kake tvornice, a nasledki so tudi takemu mišljenju bili primerni. Da si tudi poprej neubogi, vendar ne moremo se popraviti po velikih nesrečah in zgubah, preveč smo obožali.

Ali še zdaj so nekteri, ki nočejo razumeti pravih vodil národnega gospodarstva, in še zdaj hrepení dosti ljudi, na pr. le po tem, da bi imela naša Avstrija dovolj denarja. Novci so jim vse. Res, ni dvomiti, da bi se dalo naši državi z denarjem hipoma pomagati, toda ne za dolgo časa; kajti denar je in more biti le znamenje vrednosti, le sredstvo kupčiji in občenju, tedaj ni, da si tudi je neobhodno potrebna reč, prava národna blagovitost.

Evo v dokaz kak izgled! — Za časa kralja Filipa II. v drugi polovici 16. stoletja bila je španjska dežela prva država v Evropi. Imela je mnogo denarja, srebra in zlata, katero je prihajalo iz zmagane Amerike, in ljudstvo je bilo delavno in blagovito. Al temni kroloki kralj se je vedno večidel pa nesrečno bojeval z angleško kraljico Elizabeto, s protestanti, s Turki in drugimi; a naposled spodí iz dežele svoje najbolj delavne in industrijalne Moriske, protestante in žide — trgovce — samo zarad vere. Zgodí se pa, da neha prihajati zadosti srebra in zlata iz slabo vladane Amerike; in španjsko ljudstvo, razdivjano in dela ne več vajeno, obožavalo je čedalje bolj, da še dan danes ni zacelilo skelečih ran. Tega propada španjske dežele je bil tedaj kriv temni ljudomrzec Filip II., in krivi so bili njegovi nasledniki na prestolu, ki so v enakem duhu kraljevali. — Tem vladarjem nasproti sta vladala in gospodarila francozki kralj Henrik IV. in njegov slavni minister Suli, ktera sta v kratkem času od leta 1589. do leta 1610., tedaj v 21 letih Francozko iz uboštvá in propada sijajno povzdignila s tem, da sta na vso moč podpirala zanemarjeno kmetijstvo, da sta skrbela tudi za obrtnijo in trgovstvo. Tega kralja živa želja je bila, da bi imel vsak Francoz vsaki praznik pečeno kuro na mizi, zatoraj je Francozom nepozabljiv ta kralj, kteremu je še dan danes naslov: Henrik dobri.

Denar sam tedaj, dasi tudi je koló, ki sicer suče svet — nervus rerum gerendarum — ni ob sebi pravo narodno bogastvo, temuč le domače delo je in izvrstno, obilno blago. Po tem takem se more Avstrija iz svojih materijalnih nadlog izkopati večidel s tem, da pridelava in izdelava izvrstnega blaga več kot ga sama potrebuje, da ga tedaj mnogo izvažati more. Treba je vrh tega, da varčno gospodari ne samo vlada, ampak tudi posamnim državljanom je treba varčnim biti. (Konec prihodnjič.)

Popotnikove opazke po Angležkem.

(Dalje.)

Praktičen del národnega gospodarstva, ki je razmeram našim najbolj potreben, da se bolje razvija, in

dober moknat okus, in ta škoda nastopi tem več, čem preje se je krompirju vzelo perje, po katerem na-se vleče živež iz zraka. Po takem gospodar na mesti krompirja pridela le krompirček, ki ima ubogo malo močica v sebi. — Kar pa se tiče krompirjeve bolezni, so skušnje pokazale, da se bolezen nekako odvrne, ako se meseca velicega srpana (avgusta) krompirju perje požanje, zlasti takrat, ko se gnjilina obširno in hudo prikaže. Meseca vélicega srpana je krompir že precej debel, tedaj škoda ni velika zastran rasti, ako se krompirju še le ta mesec in le zavoljo bolezin perje požanje.

* Da krave pri molzi ne brcajo — priporoča časnik kmetijske družbe Badenske to-le: Večkrat so ravno najboljše molžne krave, ktere brcajo tako, da vse nič ne pomaga in družega ne kaže kakor prodati jih. Po mojih skušnjah so pa vzroki, da se krava ne dá rada molsti, večkrat taki, da se prav lahko odvrnejo. Med te vzroke spada tudi to, da ima dekla predolge nohtove in vimenu pri molzi bolečine prizadeva. Naj si poreže dekla take kremplje, pa krava ne bo brcala več.

* Po čem se dá za pol leta naprej vreme prerokovati — pripoveduje ogerski časnik „Vas. Ujs“ tako-le: Kakoršen je veter ob času, ko sta si noč in dan enako dolga, to je od 17. do 25. sušca (marca) in od 17. do 25. kimovca (septembra), tako je vreme celega pol leta potem. Skušnje skozi 60 let so na Angležkem to potrdile; po tem takem se more iz severja prerokovati mrzlo vreme, iz juga vreme gorko, iz juternika (hrvaške burje) suho, iz večernika pa deževno vreme.

Národno-gospodarske stvari.

0 potrebi obrtnijskega napredka.

(Konec.)

Praša se zdaj: kako je mogoče obrtniji in trgovstvu na noge pomagati in kdo more pomagati?

Gospôda! Vsaka država ima dva deležnika ali faktorja; to sta: ljudstvo in vlada; oba morata vzajemno skrbeti za občno blagovitost. Zarad te vzajemnosti pa ni mogoče prav na drobno ločiti to, kar ima ljudstvo storiti, od tega, kar je vladina dolžnost.

Kakor v vseh javnih zadevah mora tudi v tem ljudstvo samo največ storiti, in more samo sebi tudi najbolj pomagati.

Prvi pogoj tacega razvoja je delavnost in znajdenost, — tista čudovitna človeška lastnost, ki se ravno dan danes pri marsikterem narodu kaže v svoji največi sijajnosti. Ali te prirojene lastnosti je treba gojiti in razvijati, tedaj so šole, kmetijske, obrtnijske, trgovske, se vé da narodne šole prepotrebne, tudi koristijo visoke šole in vseučilišča, kajti vsa znanstva imajo velik upljiv na narodno gospodarstvo. In zares vidimo po deželah, kjer cvetè obrtnija (industrija), obilno mnogovrstnih šol, posebno v Švajci, in malo Švajcarjev popusti svojo deželo, da ne bi se bili poprej domá dobro izučili. — Dalje vidimo, da obrtniji udani taki narodi skrbijo tudi za dobre ceste, železnice, poti po vodah, za mornarstvo in za vsakovrstno občilo. Kakor je namreč jezik sredstvo, da si ljudje misli svoje vzajemno razodevajo, tako so dobre ceste edino sredstvo, da morejo odpeljavati kmetovalci, obrtniki in fabrikanti ali sami ali po trgovcih svoje pridelke in izdelke, in da morejo dopeljavati, česar potrebujejo.

Tudi potovanje v tuje kraje in vnanje dežele je prekoristno, da se najdejo nove poti izvažanju in poprodaji, in koristi poduku. Popotnik veliko vidi

in sliši, ter se prepriča, da je domá marsikaj napačnega in škodljivega, da domača navada ni zmirom dobra. Tako se mu širi duševno obnebjje in lože se udá tako človek koristnemu napredovanju.

Zgodovina nam kaže dalje, da se je v svobodnih državah narodno gospodarstvo najbolj razvilo in bogastvo najbolj pomnožilo. V dokaz nam so v starodavnosti: grške dežele, Fenicija, Kartago itd., v srednjem in novem veku: Benetke, Hanzaška mesta, Angleško; v najnovejši dobi zopet Angleško, Švajca, nekatere nemške dežele in severno-amerikanske države. Temu vzrok pa ni bila le obrtnijska svoboda, ki je že davno vdomačena na Angležkem, ampak temu je vzrok svoboda v obče; ona je tedaj eden najvažnejših pogojev narodnega blagostanja. A drugače ne more biti, kajti v svobodnih državah se vadi človek, svoje moči v vsakem obziru sam rabiti in skrbeti ne samo za-se, temuč tudi za občinski in deželni blagor, ker mora javna opravila ali sam opravljati ali se jih vdeležvati. Tak državljan se svojih moči zaveda in skaže, da kaj zna. Svoboda je tedaj vedno živ izvirek močate delavnosti, in zarad tega je preugodna tudi obrtniji in obrtnijstvu.

Temu razvijanju pride zdatno na pomoč pravica svobodnega združevanja, kajti kar ena moč ne more dognati, mogoče je združenim močém. Al svobodno združevanje delavnih ljudi je popolnoma pripuščeno le v svobodnih državah. Absolutizem se boji družeb, kakor hudič križa. Kdo iz delajočih stanov bi tedaj nasprotoval svobodi.

Gospôda! Za vse to ima ljudstvo večidel skrbeti. Vlada, kot drugi državni faktor, pa nima nič manjših dolžnosti, in ljudstvo ima pravico tirjati od nje, da kaj zdatnega stori v teh zadevah zlasti to, kar ni mogoče posamnim državljanom in družbam. Al vlada ne more skoraj nič vstvarjati, ona more le voditi in pomagati, zatorej je pred vsem njena dolžnost podpirati z denarjem in z dobrimi postavami vse to, kar sem ravno omenil, tedaj šole, ceste, železnice, mornarstvo, svobodne zavode in finančne naprave. Ona ima zatorej naročevati, česar potrebuje, kar je le mogoče pri domači obrtniji in sploh pri domačinih. Podpirati ji je sosebno tak narod, ki želi kaj izrednega početi in izvršiti. Izvrsten je bil v tem zmislu portugalski kralj Emanuel Véliki v začetku 16. stoletja, kateri je svojega naroda željo in navdušenost za mornarstvo in za kupčijo tako vodil, da je ta dežela po mornarstvu in po kupčiji obogatela in velika postala, kakoršna ni bila nikdar ne poprej ne poznej. Lizbona je tisti čas bila prvo trgovsko mesto v Evropi.

Vladi gré dalje odstranjati mnogovrstne zadržke ali naravne ali tiste v poprejšnjih časih po nevednosti ali sebičnosti kakor nalašč stavljene. Ona podpira narodno gospodarstvo tudi s tem, da ima oči v varnost po deželi in da gleda na hitro pravosodje.

Po vsi pravici se tirja od vlade, da skuša nove poti najti izvažanju deželnih pridelkov in izdelkov, tedaj ji je skrbeti za zvedene izvrstne konzulate, za ugodne trgovske pogodbe z vnanjimi državami, in za primerno dačno sistemo. Dac se ima po okoliščinah spreminjati tako, da se od daca vpeljanega blagá za brambo domače tvarine počasi pride do svobodnega trgovstva; tedaj se mora dac za vvažanje, na pr. bombažne tvarine počasi zmirom bolj znižavati, dokler se domače tvornice tako izučijo, da ne potrebujejo več nobene dačne brambe, in da znajo izdelavati tako dobro tvorino, kakoršna je vnanja.

Vlada podpira narodno gospodarstvo na vse strani; ako ji je mar nevtrudljiva skrb za dober red v denarnih zadevah, zakaj zmeda v teh zadevah zmeša vse, in negotovost in nevarnost v denarji škoduje naj-

več obrtniji in kupčiji. Tak nered je že marsikter narod bacnil v strašne zadrege in nesreče. Gorjé pa državi, ktera pride do kanta (bankerota), kajti to je tista grozna pošast, ktera vsacega vpiči, več njih pa požrè.

Nektere vlade so začele v sedanjih časih napravljati prav koristne razstave (izložbe), kar je prav. Al vsa skrb, ves trud bo le malo zdal, če ni mirú domá. Mir, le zlati mir rodi dovolj zatega sadú, vojna pa podira in zatira; po zgodovini je imela vojna le malokrat dobrih nasledkov.

Gospôda! Vsega tega ima biti vladi mar, in se ve da ima v svobodnih državah tudi ljudstvo svoj vstavni upljiv na te zadeve.

To so v obče pravila in vodila národnega gospodarstva.

Ako se pa ozremo na potrebe in želje naših obrtniških krajev in vsega cesarstva, prepričamo se, da vsi hrepenijo v obče po tem, kar sem razlagal, tedaj hočem le kaj malega še omeniti.

Slovenci po naših krajih so brez dvoma delavni in sploh dobre glavice, ali šol s 4 razredi nimamo ne v Bovcu, ne v Kaboridu, Tminu, Kanalu, še v Ajdovščini ne, ki je vendar izmed teh prvi obrtniški kraj. Od obrtnijskih ali kmetijskih šol pa še sluha ne duha ni. Cest je tudi premalo. Zatoraj želijo pametni občanarji teh krajev šol in cest. Tminci hočejo imeti cesto čez Grahovo naprej, in prebivalci tik Soče hrepenijo po dobri cesti iz Gorice na Koroško. Železnica bi le kar spremenila majhno to deželo, ktera ima toliko delavnih moči in dereče vode po vseh krajih. Fabrike bi mahoma tako rekoč iz tal rastle, in živo življenje bi potem nastalo po teh krajih. Ajdovščina potrebuje železnice in razun dobre učilnice saj s 4 razredi še, da se lokavški potok regulira. Bovčani pa bi preradi pridobili državne gozde tam ležeče, in gotovo je, da bi se s tem kmetijstvu dobro pomagalo, a posredoma tudi trgovanju, s katerim se Bovčani pečajo. Njih kredit bi se tako bolj okrepčal, kajti vsak ondotni pohiševavec je tudi posestnik kake zemlje. Da bi se jim po volji zgodilo!

Kakor po naših krajih, tako in še bolj se je po vsi Avstriji razširilo spoznanje vseh potreb, in se zmiraj bolj širi. Dokaz tega so nam razne bukve o narodnem gospodarstvu, in obilni dopisi po časopisih, kateri radi razpravljajo ta predmet. Najtehtnejši dokaz je pa letošnja razstava v Parizu, kajti naši sporočevalci sporočujejo, da je v avstrijskem oddelku od časa razstave v Londonu leta 1862. napredek očividni. Tudi naša vlada, poprej mlačna o teh zadevah, začela je skrbeti za te reči. Dokaz je, da je izdala postave o obrtniški svobodi, da podpira domače fabrike za sladkor iz bele pese, da napravlja vdrugič brod, ki bo imel popotovaje po svetu najti nove poti izvažanju itd. Al veliko, prav veliko je še storiti narodom avstrijskim in vladi naši, zlasti v denarnih zadevah.

Gospôda! V angleškem parlamentu sedijo ministri na krasno izdelanih vrečah (žakljih) napolnjenih z bombazem v namen, da se imajo vedno spominjati ministri in poslanci, kaj da je bil začetek, in kaj da je še zdaj pogoj angleškega bogastva in angleške velikosti. — Naj bi tudi naša vlada in naši poslanci vedno se spominjali, da so neusahljivi izvirki národnega bogastva: kmetijstvo, obrtnijstvo in trgovstvo, ki morajo imeti zmirom in vselej posebno ministerstvo z obširnim področjem.

Dr. Lavrič.

Popotnikove opazke po Angležkem.

(Dalje.)

Naj se zdaj zopet vrnem na kmetijstvo. Mlademu človeku je presneto trudljivo po 5 do 6 in še več ur na dan v šolskih klopeh in slabem zraku sedeti, in mnogo dijakov si res celó zdravje pokvari in podkoplje sedé v šoli, sedé domá sključeno pri mizici zdaj pisaje dolgočasne priprave k latinskim in grškim klasikom, zdaj to, zdaj uno, tako, da mine dan za dnevom brez telesnih vaj, ktere pa so mladini vendar toliko potrebne kakor duševne. V obče se je spoznala potreba za telesne vaje učencem, kakor v obče vsakemu človeku, in zato so se napravile gimnastične družbe, bodi si, da se te imenujejo sokolci ali turnerji, kterih se gimnazijalci in realci vdeležujejo, pa izostajajo zopet ti, kterim bi te vaje najbolj potrebne bile. Te gimnastične družbe, kakor so dobre, so vendar le enostranske in nikakor ne morejo potrebam zadostovati zarad mnogo vzrokov in napak. Bi li tem zelo potrebnim telesnim vajam ne bil najboljši pripomoček praktičen nauk kmetijstva? — Bi li ne bilo koristno in prijetno, vsakemu učencu vsaki teden vsaj dvakrat za nekoliko ur mesto zapustiti ter se na vrte, polje, na travnike, v vinograde ali gozde podati in tam par ur krepko in urno v zdravem zraku se gibati in delati? Bi li to mnogim ne bilo bolje kakor v kaki prašni in soparni dvorani za gimnastiko skakati in se zvijsati?

Ta stvar, mislim, da je prevdarka vredna zavoljo mnogih vzrokov.

Pa kako? Ktera gimnazija, ktera realka bi mogla kaj takega početi, kako bi se to vrediti, ali celó — dovoliti — moglo? Mi Slovenci se imamo najbolj v Ljubljano kot naše središče ozirati, — v Ljubljani biva prvi in največi učitelj naroda našega, gospod dr. Bleiweis, — v Ljubljani so prvi zastopniki naroda našega in le kranjski deželni zbor bi mogel kaj takega priboriti; do njega se tedaj obračam, da stori prvo stopinjo, in do dijakov ljubljanske gimnazije in realke, da bi radostni to pot nastopili, njihov izgled bi gotovo brž vse druge gimnazije in realke nasledovali. V Ljubljani je gotovo mnogo takih posestnikov, kterim je nauk o umnem kmetijstvu na srcu, da se med narod bolje razširi, ti gospodje bodo tedaj tudi radi dovolili, da ukaželjni mladenči dohajajo na njihova posestva in se tako praktično učijo kmetijstva. — Bi li ne hotlo slavno vredništvo o tej zadevi svojih misli povedati?*) — Pri tej priliki pa še dragim vam dijakom za šolske praznike par besed. V šolskih počitnicah dijak gotovo nič boljšega in prijetnejšega storiti ne more, kakor potovati in si nekoliko svet ogledati bodi-si blizo ali daleko. Al potovati se ne more brez denarja in ta privilegija, ktero si večidel popotovajočih dijakov prilastuje, da jim „viaticum“ dolžujejo fajmoštri in kaplani, se mi dozdeva nečastna, ako ne rečem nesramna. Vrh tega pa so vsa takošna potovanja le za dobro jed in pijačo, ne pa za kakošen poduk. Svetoval bi takošnim popotnikom ogledovati si lepe kmetije ter tam pa tam par dni ostati ter si dobro zapamtiti to, kar in kako je pri tej kmetiji kaj boljšega kakor domá ali pri drugih kmetijah. Komur je mar, narodne stvari, pesmi, pravlice itd. zbirati in spoznavati ljudski značaj, bode svoj namen gotovo najlože dosegel, ako se po omenjenem načinu z ljudstvom druží. In kako lahko je to pri nas, kjer so kmetje tako prijazni in toliko dobre duše. Celó drugače je to v nekterih drugih krajih, na pr. na Angležkem, kjer imam najboljših lastnih skušenj.

Lansko leto prehodil sem nekoliko pokrajin Angleške, ki posebno slovijo zarad dobrih kmetijstev; pri

*) Radi, drugi pot.